

Kowalewski, Jan

Szkolnictwo rolnicze w powiecie płockim

Notatki Płockie 9/4-30, 40-43

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Państwowe Nieruchomości Ziemskie (dziśjsze PGR) otrzymały 14 resztówek z obszarem gruntów pozostałych po częściowym rozparcelowaniu 3.079,68 ha.

28 resztówek przekazano Inspektoratowi Szkół Rolniczych, Instytucje Państwowe i Społeczna jak: Powiatowy Lekarz Wet. otrzymał 2 resztówki, Powiatowy Zarząd Drogi 1 resztówkę, Opieka Społeczna 1 resztówkę, Towarzystwo Uniwersytetów Robotniczych 1 resztówkę oraz inne instytucje i przedsiębiorstwa otrzymały ogółem 18 resztówek. Pozostałe resztówki w ilości 168 przekazane zostały administracji „Samopomocy Chłopskiej”.

Meldunek do WRN w Warszawie o zakończeniu parcelacji majątków obszarniczych włącznie z wydaniem aktów nadania i założeniem hipotek, złożył były PZU w Płocku dnia 26. III. 1946 r. Uroczystość zakończenia parcelacji odbyła się w Srebrnej. Poza parcelacją majątków obszarniczych przejęto 980 gospodarstw poniemieckich o ogólnym obszarze 6423 ha.

W roku 1946 po zakończeniu zasadniczej parcelacji majątków obszarniczych, pełnomocnicy do Spraw Reformy Rolnej zostali odwołani, a na ich miejsce w roku 1947/48 została powołana Powiatowa Komisja Ziemska, która w dalszym ciągu wykonywała reformę rolną, wydając akty nadania na gospodarstwa poniemieckie i wolne działki. Przewodniczącym PKZ z urzędu był starosta a jego zastępca kierownik Referatu Rolnictwa i Reform Rolnych.

Ogółem gospodarstw nadzielonych przez Powiatową Komisję Ziemską powstało łącznie z działkami rzemieślniczymi i pracowniczymi 886.

W roku 1957 PKZ w zasadzie zakończyła swoją działalność a dalsze czynności związane z regulowaniem spraw reformy rolnej przejął Wydział Rolnictwa i Leśnictwa — Referat Urządzeń Rolnych. Należy również nadmienić, że do obecnej chwili uregulowano 380 spraw nie zakończonych z parcelacji przedwojennej. Były to przeważnie drobne gospodarstwa rolne o ogólnej pow. 1220 ha.

Szkolnictwo rolnicze w powiecie płockim

Jan Kowalewski

W 1859 r. w powiecie płockim, za rządów Wielopolskiego, z polecenia ostatniego gubernatora płockiego Polaka Bońkowskiego na trzywłokowym łanie ziemi od jego dawnego właściciela Niegłosa — Niegłosami nazwanym — została założona pierwsza w Płockiem szkoła rolnicza. Była ona jedną z 10 szkół rolniczych, jakie rząd b. Królestwa Polskiego — postanowił założyć. Szkoła przeznaczona była dla drobnych rolników. Nauka trwała dwa lata.

Folwarczek „Niegłosa” obejmował 3 włoki ziemi wartości około 10 000 rubli. Dom murowany kosztował 5000 rubli, oprócz tego przy gospodarstwie były budynki: dom drewniany, stodoła, szopa dla bydła i koni oraz chlewy. Szkoła utrzymywała się z zasiłku rządowego w wysokości 2000 rubli rocznie. Wpisy od uczniów, których było 25, po 50 rb czyniły 1250 rb, dochód z gospodarstwa przynosił rocznie około 300 rb.

Uczniowie za owe 50 rb otrzymywali wyżywienie, ubranie letnie (plóciene) i zimowe (sukienne), buty i co drugi rok kurtkę z sukna grubego, a oprócz tego pościel (sienniki, 2 prześcieradła, kołdrę wełnianą, 2 powłoczki i 6 koszul). Oprócz nauki i tych wszystkich dodatków otrzymywali darmo: lekarstwa, książki, pióra, ołówki itp. Pobyt w szkole trwał dwa lata. Chłopcy uczyli się: religii, języka rosyjskiego, wolskiego, geografii, arytmetyki, rolnictwa, weterynarii, ogrodnictwa, leśnictwa, kaligrafii, rysunków, botaniki i zoologii. Wszystkie zajęcia praktyczne przy gospodarstwie uczniowie wykonywali sami.

Dyrektorem tej pierwszej szkoły był Roch Godlewski z powiatu lipnowskiego, a opiekunem Antoni Klimkiewicz z Goślic. Oddziaływanie na młodzież było patriotyczne i postępowe o czym świadczy fakt,

że wychowankowie tej szkoły na wezwanie czerwonych przygotowali się do powstania, a następnie na rozkaz Zygmunta padlewskiego stanęli w jego szeregach. Udział „niegłosiaków” w Powstaniu Styczniowym wstrząsnął bytem szkoły, a rząd carski po stłumieniu powstania zlikwidował szkołę rolniczą w Niegłosach.

Rząd rosyjski przejął majątek szkolny na rzecz państwa, następnie wydzierżawił go, a dochód otrzymywany z dzierżawy — przeznaczył zgodnie z popieraniem prawosławia na utrzymanie domu wychowawczego dla dzieci prawosławnych w Płocku.

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. majątek w Niegłosach przejęło Okręgowe Towarzystwo Rolnicze w Płocku. Rok 1919 był pierwszym rokiem wskrzeszenia założonej przed sześćdziesięciu laty szkoły rolniczej.

Wczesną wiosną 1919 roku OTR przystąpiło do remontu starych i budowy nowych budynków szkolnych. Warunki były sprzyjające o tyle, że kilku mieszkańców powiatu płockiego złożyło na ten cel duże sumy pieniężne. Osobami tymi byli: Maria Piwnicka, Ludwik Kunkel, rodzina Cichowskich. Założona na miejscu cegielnia oraz tartaczek dostarczyły materiałów budowlanych. Plany budowlane wykonał znany architekt prof. Tadeusz Zieliński z Warszawy.

Szkoła rolnicza w Niegłosach posiadała około 50 ha ziemi, na której kosztem 129 000 zł pobudowano kompleks 7 budowli (4 gospodarcze oraz 3 szkolne). Wszelkimi pracami orga-

Szkola w Niegłosach słylnie z wzorowo prowadzonej pasieki...

nizacyjnymi szkoły i budowlanymi kierował nowo mianowany dyrektor Jan Rapacki.

Szkołę corocznie kończyło przeciętnie 25 absolwentów, rekrutujących się z powiatu płockiego i sąsiednich.

Uczniowie szkoły rolniczej Niegłosy zorganizowali się w koło koleżeńskie, które prowadziło sekcje różnych zainteresowań. Koło prowadziło samokształcenie i oddziaływało na wychowanie obywatelskie. Ponadto uczniowie założyli sklep spółdzielczy, w którym można było nabyć wszystko, co uczniom tego typu szkoły było potrzebne.

W dużej hali warsztatowej uczniowie organizowali zabawy, gry stołowe, ruchowe, czytelnictwo, teatr amatorski, obchody państwowe, narodowe, okolicznościowe i wspólnie z dziewczętami ze szkoły rolniczej w Trzepowie zabawy taneczne. Męska szkoła rolnicza w Niegłosach utrzymywała kontakty ze wszystkimi szkołami miasta Płocka i powiatu płockiego.

Dużą uwagę szkoła rolnicza w Niegłosach przykładała do poznania kraju ojczystego. Każdy kurs odbywał wiele wycieczek bliższych i kilka dalszych.

W 1921 r. Okręgowe Towarzystwo Rolnicze w Płocku przekazało reaktywowaną przez siebie szkołę rolniczą w Niegłosach Płockiemu Powiatowemu Związkowi Samorządowemu i od tego czasu datuje się jej działalność jako szkoły półtorarocznej. Ukończenie rozbudowy szkoły nasąpiło w 1925 roku.

W 1934 r. z zapisu Józefy Bońkowskiej Klimkiewiczowej, żony pierwszego opiekuna szkoły z lat 1859—1867 oraz z funduszy płockiego Powiatowego Związku Samorządowego w jednym z budynków urządzono i wyposażono świetlicę i w dniu 2 września 1935 r. oddano ją do użytku młodzieży.

W 1935 r. decyzją Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych przekształcono szkołę w Niegłosach z półtorarocznej na 11-miesięczną. Koszty utrzymania szkoły ponosił Płocki Pow. Zw. Samorządowy jako legalny jej właściciel.

Podczas pobytu w szkole rolniczej w Niegłosach młodzież miała czas wypełniony od godziny 5 do 12 i od 15 do 18, a nadto spełniała wszelkie czynności z zajęciami gospodarskimi związane.

Zajęcia praktyczne prowadzone we wzorowym gospodarstwie szkolnym dawały młodzieży wielką korzyść; konkretnie przygotowywały i zachęcały ją do pracy w przyszłości na własnych gospodarstwach. Ale szkoła rolnicza w Niegłosach to nie tylko szkoła przeznaczona dla młodzieży zdobywającej w niej wiedzę zawodową.

Świadczy o tym nie tylko pokazanie społeczeństwu wysokiego poziomu nauki w szkole i wysokiej klasy gospodarstwa szkolnego, ale przede wszystkim włączenie się nauczycielstwa z dyrektorem szkoły i młodzieżą szkolnej do pracy w środowisku mazowieckim. W organizacjach rolniczych, kółkach rolniczych, przysposobieniu rolniczym, w kołach Młodzieży Wiejskiej widziano szeroki i owocny udział grona nauczycielskiego i młodzieży szkolnej.

Włączenie się szkoły rolniczej w Niegłosach do pracy nad przebudową środowiska wiejskiego, nie ograniczano się do wygłaszania referatów czy odczytów, ale również konkretnie pomagano chłopom w podnoszeniu na wyższy poziom ich gospodarki zbożowej, hodowlanej, a co za tym idzie kultury materialnej i umysłowej.

W latach 1939—1945 szkołę i budynki gospodarskie w Niegłosach zajmowali hitlerowcy.

Niegłosiacy w czasie hitlerowskiej okupacji razem z organizacjami młodzieżowymi brali czynny i owocny udział w walce z najeźdźcą. Jedni, jak: Tadeusz Kolasiński, Mieczysław Malinowski, Eugeniusz i Stanisław Lewandowscy dzielnie spisywali się w BCh, inni, jak: Jakub Krajewski w GL i AL. Byli i tacy, którzy wstąpili do AK. Wszyscy jednak walczyli z hitlerowskim okupantem.

Po uwolnieniu Polski spod hitlerowskiej okupacji — niegłosiacy przystąpili do budowy nowej Polski.

Po wyzwoleniu Polski spod okupacji hitlerowskiej w Niegłosach został zorganizowany POM działający do dnia dzisiejszego.

W dniu 12 — 13 lipca 1958 r. w Technikum Mechaniczno-Rolniczym w Płocku z racji 100-lecia powstania Szkoły Rolniczej w Niegłosach odbył się zjazd jej byłych wychowanków, na który przybyło około 200 byłych niegłosiaków.

Po powitaniach i referatach odbyła się dyskusja, w wyniku której podjęto uchwałę następującej treści:

„Absolwenci byłej szkoły rolniczej w Niegłosach wnoszą do Ministerstwa Rolnictwa postulat reaktywowania jednorocznej szkoły rolniczej w Niegłosach opartej na tradycjach i programie byłej szkoły — zniszczonej w czasie okupacji hitlerowskiej”.

...oraz z hodowli zarodowego bydła rasowego

13 lipca 1958 r. tj. w drugim dniu zjazdu nastąpiło spotkanie wszystkich uczestników zjazdu w Niegłosach. Na miejscu w Niegłosach stwierdzono, że niezależnie od istnienia POM może pomieścić się tam reaktywowana szkoła rolnicza bez specjalnych nakładów finansowych, która dostosowana do potrzeb dzisiejszych uwzględniłaby dział mechanizacji rolnictwa. Personel pedagogiczny mógłby być wykorzystany z miejscowych blisko siebie położonych szkół rolniczych, a techniczny z POM-u.

SZKOŁA ROLNICZA W TRZEPOWIE

Wydział Powiatowy w Płocku pod naciskiem opinii społecznej powiatu płockiego i zgodnie z ustawą sejmową o szkołach rolniczych w 1932 r. przystąpił do zorganizowania żeńskiej szkoły rolniczej w Trzepowie pod egidą Ministerstwa Rolnictwa. Organizację szkoły oddano Leokadii Bergerowej, a przebudową starych i budową nowych budynków zajął się Wydział Powiatowy w Płocku.

Leokadia Bergerowa niestrudzona pracownica w pracy społecznej i kulturalno-oświatowej, gdziekolwiek pracowała, czy jako instruktor ogrodniczy w Płocku, czy jako nauczycielka w Pułtuskach i Niegłosach czy też jako kierownik szkoły rolniczej w Trzepowie wszędzie wkładała całą duszę i serce w pracę. Po dziesięcioletniej pracy w Trzepowie zmarła na serce 26 marca 1935 r. Zastępy wychowawek pożegnały ją na zawsze.

Szkoła w Trzepowie obliczona była na 40 uczennic, lecz wskutek dużej ilości zgłoszeń w 1933, dzięki wydatnej pomocy Sejmiku Powiatowego i gminy przyjęto 91 uczennic, z tego 61 z powiatu płockiego.

Wszystkie uczennice otrzymywały stypendia przyznawane im przez gminy i wypłacane szkołom przez wydziały powiatowe.

Dzień szkolny rozpoczynał się o godzinie 6 i trwał do 22, to jest 16 godzin, z tej liczby przeznaczono na godziny lekcyjne i na zajęcia praktyczne 12 godzin. Uczennice odbywały praktykę w 5 działach: a) gospodarstwo kobiece, b) ogrodnictwo, c) hodowla, d) porządki, e) szwalnia.

W 1934 r. przy szkole rolniczej w Trzepowie zorganizowano przedszkole dla dzieci wiejskich, w tym celu, aby dziewczęta miały możliwość zaznajomić nie tylko z tą formą pracy oświatowej, ale zapoznać się z racjonalnym wychowaniem dzieci zgodnie z wymogami naukowymi. Niektóre absolventki po opuszczeniu szkoły organizowały w swoich wsiach w okresie żniw sezonowe przedszkola, mające na celu zapewnienie opieki dzieciom, gdy ich matki pracowały w polu.

Po zakończeniu działań wojennych w 1945 r. na zrębach przedwojennej żeńskiej szkoły rolniczej powstało w Trzepowie żeńskie 3-letnie gimnazjum rolnicze, nie dające pełnego średniego wykształcenia. W niezmiernie ciężkich warunkach bytowych rozpoczęła szkoła swoją pracę. Gmach szkolny z zabudowaniami wprawdzie ocalał, ale całkowite wyposażenie stanowiło kilka przycz żołnierskich, kilka szaf, ław i stołów.

Dyrektorem szkoły od chwili jej wznowienia do 1951 była Anna Borzymowska. I jeśli szkoła w okresie 6 lat przekształciła się w pełne gimnazjum z maturą, jeśli w tak niepraw-

dopodobnie trudnych warunkach zdobywała sobie coraz większą popularność i frekwencję, to było to zasługą niezwykle ofiarnej pracy kierowniczkich i grona nauczycielskiego.

W roku szkolnym 1958/59 — 1959/60 po wprowadzeniu koedukcji wyraźnie stwierdza się większe zainteresowanie zawodem rolnika u chłopców niż u dziewcząt. Przez okres dwóch lat nie przeprowadzano rekrutacji do I klasy pięcioletniego technikum, gdyż istniała koncepcja przeorganizowania Trzepowa na niższą szkołę rolniczą II stopnia, ze względu na skromne warunki lokalowe.

Decyzja Ministerstwa Rolnictwa nie była jednak ostateczna i od roku szkolnego 1960/61 zostaje uruchomione 4-letnie powiatowe technikum rolnicze dla dorosłych, do którego może wstępować również młodzież w wieku od 18 do 25 lat po ukończeniu 7 klas szkoły podstawowej i niższej szkoły rolniczej I lub II stopnia, jak również szkoły przysposobienia rolniczego. W czerwcu 1964 r. opuścili pierwszy absolwenci 4-letniego technikum rolniczego dla dorosłych w liczbie 21 osób.

W roku szkolnym 1964/65 szkoła liczy 166 młodzieży, która rekrutuje się z woj. warszawskiego, olsztyńskiego, białostockiego i lubelskiego oraz z powiatu płockiego 19 osób. Młodzież zamieszkuje w internacie.

Wychowankowie Technikum Rolniczego w Trzepowie na wycieczce krajoznawczej

Obok wykładów teoretycznych z zakresu rolnictwa i przedmiotów ogólnokształcących prowadzone jest szkolenie praktyczne w trzech działach: produkcji roślinnej, produkcji zwierzęcej i mechanizacji rolnictwa.

Warsztatem dydaktycznym jest gospodarstwo szkolne o pow. 96 ha. Gospodarstwo posiada bezgruźliczą zarodową oborę o przeciętnej wydajności ponad 4 000 litrów mleka od jednej krowy, zarodową chlewnię. Praca w gospodarstwie jest zmechanizowana, narzędzia i maszyny rolnicze są najnowsze, park maszynowy systematycznie uzupełniany. Za osiągnięcia produkcyjne gospodarstwo od 5 lat dostaje dyplomy uznania ministra rolnictwa, jako najlepiej prosperujące gospodarstwo przyszkolne w woj. warszawskim.

Od roku 1951 dyrektorem szkoły jest Antonina Wolska, która rozpoczęła pracę w Trzepowie jako nauczycielka we wrześniu 1949 r.

Antonina Wolska w 1954 została odznaczona złotym Krzyżem Zasługi, a w 1964 r. Złotą Odznaką za zasługi dla woj. warszawskie-

go. Jest długoletnią radną GRN w Trzepowie i radną PRN w Płocku.

Zaznacza się płynność kadr wśród nauczycieli. Z osób, które organizowały szkołę nie pozostała żadna. Obecnie w gronie nauczycielskim, które składa się z 11 osób, 6 są członkami ZSL, a mianowicie: Antonina Wolska, Halina Modzelewska, Adam Mazany, Zofia Nowysz, Piotr Nowysz i kierownik gospodarstwa Jan Kowalski. Atmosfera wśród kolektywu nauczycielskiego jest życzliwa, w sprawach wychowania i nauczania młodzieży jest wzajemne zrozumienie celów wychowawczych.

Personel nauczycielski włącza się do prac społecznych poprzez udział w szkoleniu jesienno-zimowym, bierze w nim udział i młodzież klas starszych przez co wdraża się do pracy w środowisku. Szkoła prowadzi poradnictwo otwarte dla okolicznych gospodarzy.

Gospodarstwo rolne zaopatruje rolników w materiał hodowlany (prosięta, cieliczki) oraz prowadzi wymianę ziarna selekcyjnego.

Od 1955 r. następuje stała rozbudowa gospodarstwa przyszkolnego i tak w 1955 r. wybudowano oborę, w 1957 chlewnię, w 1964 przeprowadzono kapitalny remont magazynu zbożowego.

W maju 1964 r. rozpoczęto budowę internatu na 150 miejsc. Zaplanowano ogrodzenie całego obiektu, wybudowanie magazynu paliw płynnych, sali gimnastycznej przy szkole. Prace te mają być wykonane w 1966 r.

PRZYPISY

1. *Echa Płockie i Łomżyńskie* nr 51 (224) str. 2 r. III — 1900.
2. Walery Przyborowski: *Niegłosy — szkoła rolnicza r. 1862 — Historia dwóch lat 1861—1862* ZSL t. 4 s. 334, Kraków 1892—1896.
3. *Powiatowa Szkoła Rolnicza „Niegłosy” im. Płockiego T-wo Rolniczego Mazowsze i Kujawy* R. I. 1926 nr 8, str. 114—116.
4. *Książka pamiątkowa Koła Płoczan* r. 1931 opracowana przez Koło b. wychowanków Szkół Ziemi Płockiej.
5. *Głos Koleżński* r. 1928 zes. 1.
6. *Zycie Mazowsza — miesięcznik regionalny* r. I 1935 nr 9/10, Stanisław Kałużyński — *Szkoła Rolnicza Męska w Niegłosach*.
7. Rozmowy z wychowankami szkoły rolniczej w Niegłosach.
8. Referaty, dyskusje na zjeździe b. wychowanków Szkoły Rolniczej w Niegłosach.

Gozdowo dawniej i dziś

Gozdowo należy niewątpliwie do najstarszych wsi Mazowsza Płockiego. Według legend przybywał tu dość często Masław chwilowy książę Mazowsza w pierwszej połowie XI wieku. Tu urodził się i wychował wielki wojewoda płocki, pogromca Prusaków, Krystym Gozdawa. Traktem przez Gozdowo wędrowali liczni kupcy rzymscy do Prus i nad Bałtyk. Przez Gozdowo urządzali Krzyżacy wyprawy na Płock. Gozdowskim traktem w roku 1655 przechodziły wojska szwedzkie w kierunku Płocka i w 1658 wycofywały się w kierunku Lipna i Sierpca.

W 1773 roku Stanisław August wystawił dokument zezwalający na targi we wsi Gozdowo. Powstanie listopadowe nie utkwilo w pamięci gozdowian, mimo iż kilka osób z okolicy brało w nim udział. Natomiast w powstaniu styczniowym niejaki Kajetan

Kowalewski ze wsi Przybyszewo Kolonia ze swoim małym oddziałem sprawiał wiele kłopotu wojskom carskim, przechodzącym z Lipna przez Gozdowo do Leszczyna, gdzie ulokowało się jakoby dowództwo powstania.

Od 1863 do 1900 r. o Gozdowie i w samym Gozdowie cicho zupełnie. Dopiero wojna japońsko-rosyjska i strajki rolne w Lisewie, Skorupkach i Lelicach wywołały poruszenie w spokojnym a jednocześnie zacofanym Gozdowie. Spalenie portretów cara i carycy w 1905 r. w wiejskiej szkole w Skorupkach przez dzieci szkolne nie pozostało bez echa.

Ludzie zaczęli rozglądać się dokoła siebie i analizować tworzącą się sytuację. Zaczęto interesować się nie tylko sprawami swojej wsi, ale i tym co dzieje się na świecie. Dużą rolę zaczęły odgrywać ty-